

Informācija medijiem

Rīga, 2025. gada 16. janvāris

Valsts kontrole: Turpinot kā līdz šim, Latvija riskē nesasniedgt NEKP mērķus noteiktajā termiņā

ĪSUMĀ:

- Latvijā trūkst mērķtiecīgas enerģētikas politikas pārvaldības, netiek veicināta NEKP mērķu sasniegšana.
- NEKP plānoto pasākumu īstenošanai nepieciešamas papildu investīcijas vismaz 13,1 mljrd. EUR. Šobrīd trūkst skaidra plāna un normatīvā ietvara nepieciešamā privātā finansējuma piesaistīšanai atlikušajā NEKP īstenošanas termiņā.
- Nav izveidota sistēma efektīvai enerģētikas politikas īstenošanai un uzraudzībai. Atbildīgās ministrijas nenodrošina atsevišķu ar enerģētikas politikas īstenošanu saistītu uzdevumu izpildi, lai gan tas ir noteikts NEKP un citos normatīvajos aktos.
- Valsts kapitālsabiedrību potenciāls enerģētikas nozares mērķu sasniegšanai netiek pilnvērtīgi izmantots, bet atjaunīgās enerģijas attīstību kavē administratīvie šķēršļi.

Latvijā izveidotā enerģētikas politikas pārvaldība nenodrošina mērķtiecīgu virzību uz Nacionālā enerģētikas un klimata plāna (NEKP) ambiciozo mērķu sasniegšanu un nepiedāvā skaidru risinājumu, kā finansēt mērķu sasniegšanai nepieciešamos pasākumus. Ir nepieciešami būtiski uzlabojumi enerģētikas politikas īstenošanā, NEKP noteikto mērķu, plānoto aktivitāšu un rādītāju sasniegšanas uzraudzībā. Jānosaka arī prioritārie pasākumi, kas visvairāk ietekmētu NEKP mērķu sasniegšanu, ņemot vērā, ka visu plānoto pasākumu īstenošanai finansējums nav pietiekams un līdz mērķu sasniegšanai noteiktajam termiņam laika nav palicis daudz, [tā secināts Valsts kontroles revīzijā.](#)

Kopumā Latvijā ir 18 spēkā esoši politikas plānošanas dokumenti, kas skar enerģētikas un klimata pārmaiņu mazināšanas jautājumus. NEKP 2021.–2030. gadam ir Latvijas enerģētikas politikas pamata plānošanas dokuments, kas nosaka nacionālos mērķus un rīcības virzienus, lai sasniegtu Eiropas Komisijas (EK) izvirzītos klimata mērķus. NEKP ir izstrādāts atbilstoši EK regulās noteiktajiem principiem un ietver piecas galvenās dimensijas: dekarbonizāciju, energoefektivitāti, enerģētisko drošību, iekšējos enerģijas tirgus, kā arī pētniecību, inovāciju un konkurētspēju. Lai gan NEKP tika apstiprināts 2020. gadā un aktualizēts 2024. gadā, tas nav uzskatāms par pilnvērtīgu enerģētikas stratēģiju, jo tajā trūkst līdzsvara starp EK noteiktajiem mērķiem un Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, drošības aspektiem un pieejamas enerģijas cenu nodrošināšanu. Latvijas enerģētikas politikai nepieciešams ilgtermiņa stratēģiskais dokuments, kas virzīs nozari ne tikai uz EK noteikto NEKP mērķu sasniegšanu, bet uz vispārēju nozares attīstību. 2024. gadā Klimata un enerģētikas ministrija (KEM) uzsāka darbu pie Enerģētikas stratēģijas līdz 2050. gadam izstrādes.

“Latvija līdz 2030. gadam ir apņēmusies sasniegt ļoti ambiciozus enerģētikas politikas mērķus, kas izriet no mūsu starptautiskajām saistībām. Šobrīd esam tuvu NEKP īstenošanas perioda viduspunktam, un, šādi turpinot, Latvija riskē nesasniedgt NEKP mērķus noteiktajā termiņā. Mērķu sasniegšanai pamatā ir noteikti galējie termiņi, un trūkst starpposma rādītāju, kas ļautu regulāri novērtēt progresu un veikt nepieciešamās korekcijas. Turklāt divus gadus pēc KEM izveides tai joprojām trūkst efektīvu instrumentu enerģētikas politikas īstenošanai un Ekonomikas ministrijai (EM) joprojām ir būtiska loma atsevišķu enerģētikas funkciju izpildē. Lai gan KEM ir veikusi pirmos soļus ilgtermiņa stratēģijas izstrādē, Valsts kontrole norāda, ka būtiska rīcība un koordinācija nepieciešama visām iesaistītajām pusēm – valsts institūcijām, pašvaldībām, uzņēmējiem un sabiedrībai,” **norāda Valsts kontroles padomes loceklis Mārtiņš Āboliņš.**

Lielākā daļa mērķu ir sasniedzami, tikai veicot papildu darbības un piesaistot papildu finansējumu. Nav izsekojama NEKP plānoto pasākumu un darbību ietekme uz mērķrādītāju sasniegšanu. Plānotajām darbībām tikai daļēji ir apzināti nepieciešamie resursi un to avoti. Aktualizētajā NEKP aprakstīto pasākumu īstenošanai pēc Finanšu ministrijas aprēķiniem nepieciešamas papildu investīcijas vismaz 13,1 mljrd. EUR, no kuriem šobrīd ir iezīmēti tikai 3,8 mljrd. EUR jeb 29,1 %.

“Bez finansējuma piesaistes NEKP mērķi nav sasniedzami. Ņemot vērā, ka no NEKP apstiprināšanas ir pagājuši jau četri gadi un līdz rezultātu sasniegšanai atlikusi seši, ir pēdējais brīdis izvirzīt prioritātes, kas ierobežotu laika un finanšu resursu apstākļos visvairāk sekmētu mērķu sasniegšanu, lai NEKP nepaliktu tikai vēlmju saraksta līmenī. Valsts budžeta resursi ir ierobežoti, savukārt pašreizējās

aktivitātes nerada pārliecību, ka būs iespējams piesaistīt nepieciešamo investīciju apmēru no privātā sektora. Ja mērķi netiks sasniegti, Latvijai var tikt piemērotas ES sankcijas, kas neatbrīvos no saistībām, bet būs kā papildu slogs valsts budžetam," **piebilst M. Āboliņš.**

Esošā institucionālā sistēma nenodrošina kvalitatīvu NEKP īstenošanu un uzraudzību. Valsts kontroles vērtējumā, pēc KEM izveides nav nodrošināta divu ministriju – EM un KEM – kompetenču dublēšanās novēršana. Lai arī no EM nolikuma enerģētikas funkcija ir svītrotā, šobrīd tās atbildība par enerģētikas jomu saglabājas, jo atsevišķas tās padotības iestādes pilda ar enerģētikas funkciju saistītus uzdevumus.

Revīzijā konstatēts, ka atsevišķu ar enerģētikas politikas īstenošanu saistītu uzdevumu izpilde netiek nodrošināta atbilstoši NEKP un citos normatīvajos aktos noteiktajam. Piemēram, EM un KEM atbildībā esošo NEKP plānoto pasākumu ar termiņu līdz 2023. gadam izpilde nodrošināta vien daļēji, kavējās aktualizētā NEKP projekta izstrāde, KEM plānotie pētījumi enerģētikas jomā netiek īstenoti konsekventi, lai gan šim mērķim ir paredzēts finansējums. Faktiski nav nodrošināta un nedarbojas nedz plānotā NEKP īstenošanas pastāvīgā uzraudzība, nedz virsuzraudzība Ministru kabineta līmenī, kas bija plānota kā instruments efektīvai NEKP īstenošanai. Uzraudzības un ziņošanas sistēmas izstrāde turpināsies vēl līdz 2025. gada maijam. Savukārt Nacionālā enerģētikas un klimata padome pārtrauca darbību jau 2021. gadā, bet 2023. gadā izveidotā Enerģētikas, vides un klimata jautājumu komiteja nesasnā regulāri, lai gan šāda prasība noteikta Ministru prezidenta rīkojumā.

Enerģētikas nozares attīstības šķēršļu mazināšanā un politikas mērķu sasniegšanā netiek pilnvērtīgi izmantota valsts kapitālsabiedrību kompetence. Līdzšinējā enerģētikas politika nav veicinājusi skaidri saprotamu un mērķētu enerģētikas sistēmas ilgtspējīgu attīstību. Atsevišķu valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi enerģētikas infrastruktūras attīstībā pamatā ir balstīti biznesa interesēs, nepietiekami iesaistoties valsts noteikto enerģētikas mērķu sasniegšanā. Praktiski visi analizēto kapitālsabiedrību iecerētie pasākumi attiecas uz energodrošības jomu. Tas rada risku, ka NEKP plānotie rezultāti energoneatkarības jomā netiks sasniegti.

Valsts kontroles ieteikumi #PēcRevīzijas

Revīzijā KEM un EM sniegti 3 ieteikumi enerģētikas politikas pārvaldības pilnveidošanai: (1) uzlabot enerģētikas politikas pārvaldību, definējot prioritārus pasākumus NEKP mērķu sasniegšanai, pilnveidojot sasniegto rezultātu uzraudzību un izvērtēšanu, kā arī radot priekšnosacījumus papildu privātā finansējuma piesaistei enerģētikas nozares attīstībai; (2) samazināt administratīvos šķēršļus un veicināt elektroenerģijas ražotāju aktīvāku iesaisti atjaunīgo energoresursu jaudu attīstībā; (3) uzlabot enerģētikas nozares attīstības dokumentu kvalitāti, iekļaujot tajos Latvijas apstākļiem piemērotu elektroenerģijas ģenerācijas struktūru, izvērtējot jaudu pietiekamību un elektroenerģijas patēriņa prognozes dažādos enerģētikas nozares attīstības scenārijos.

Plašāka informācija – [revīzijas ziņojums](#), [ieteikumu ieviešanas grafiks](#), [infografika](#).

Par Valsts kontroli

Latvijas Republikas Valsts kontrole ir neatkarīga, koleģiāla augstākā revīzijas (audita) iestāde. Tās darbības mērķis ir noskaidrot, vai rīcība ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu ir tiesiska, pareiza, lietderīga un atbilst sabiedrības interesēm, kā arī sniegt ieteikumus atklāto trūkumu novēršanai. Valsts kontrole veic revīzijas saskaņā ar starptautiskajiem publiskā sektora revīzijas standartiem – Starptautiskās Augstāko revīzijas iestāžu organizācijas *INTOSAI* standartiem (*ISSAI*), kuru atzišanu Latvijā nosaka valsts kontrolieris. Atklājot trūkumus, Valsts kontrole sniedz ieteikumus to novēršanai, bet par iespējamiem likumpārkāpumiem informē tiesībsardzības iestādes.

Plašākai informācijai

Gunta Krevica

Sabiedrisko attiecību un iekšējās komunikācijas daļas vadītāja

Tālrunis 23282332 | E-pasts Gunta.Krevica@lrvk.gov.lv